

kar do takrat ni bil, dosegel je velik uspeh na festivalu Santa Chiara v Assisiju in bil je predstavljen v okviru simpozija Pasijonske baštine na Hrvaškem in en del referata Franca Križnarja iz Škofje Loke ter en del mojega referata sta tudi objavljena kot dokument o *Škofjeloškem pasijonu*. Skratka, uspelo nam je in to je tisto, kar se mi zdi zelo pomembno, da smo *Škofjeloški pasijon* ne samo obudili doma, ampak smo ga tudi internacionalizirali. Čisto na koncu bi rad še dodal, da je dobro in pozitivno, da je *Škofjeloški pasijon* prerastel osnovni religiozni moment ter ideološki namen in da je prišel na splošnejši gledališki prostor. S tem je dobil širšo sporočilnost, razširil si je prostor in je bolj razumljiv.

Če dovolite, bi vam danes pokazal tudi režijski tloris uprizoritve, ki je, kot boste videli, upošteval vse didaskalije in je kot shematični zapis podoben Kobetovi sliki in maketi.

M. G.: Jaz bi mogoče še z druge strani podprl to, kar gospod Jan govori. Namreč ravno v režijsko-igralskem procesu, torej v zadnjih mesecih, po neštetih pogovorih, ki sem jih imel z igralci, pa s predstavniki iz občine in različnimi strokovnjaki; se mi vse bolj oblikuje [moje osebno] mnenje, da je *Škofjeloški pasijon* potrebno jemati kot čisto gledališko delo – par excellence. Konec koncev kako drugače bi ga pa lahko klasificirali? Edino to ustvarjalno izhodišče mu omogoča, da živi in da se razvija. Seveda lahko nanj gledamo partikularno, recimo žanrsko, saj ima elemente duhovne drame, ima elemente igre sveta iz srednjega veka, ima biblične vsebine, pa barok... Sedaj ob koncu dela s to igralsko ekipo me vse bolj zanima, poleg te »Kokaljeve«, ki je postala »uradna« uprizoritev na trgih Škofje Loke, tudi kakšni so ostali, možni derivativi *Škofjeloškega pasijona*. Sedaj vidim, da so možne tudi drugačne postavitve, recimo neprocesijske oblike *Škofjeloškega pasijona*. Mislim, da tako sobivanje različnih oblik, mogoče celo žanrskih oblik *Škofjeloškega pasijona*, nikakor ne zmanjšujejo vrednosti tega *Škofjeloškega pasijona*. Saj, če se prav spomnim, pasijon izvirno ni poimenovan Škofjeloški ampak samo Pasijon. Pridevnik »škofjeloški« mu kasneje pritaknejo drugi. Tako radijska verzija, kot uprizoritev v SNG Drami posedujeta to presežno dimenzijo *Škofjeloškega pasijona*, ki se zrcali na obnebu večnih resnic. Zgodba se odvija v drugih prostorih in časih, ki jih je sposobna rekonstruirati edinole umetnost. In to je tisto, kar je potrebno poudariti, ker edino na tak način *Škofjeloški pasijon* lahko prerašča naš čas, naša razmišljanja, naše ujetosti.

R. A.: Na tej točki bi rad zaključil z našim pogovorom, kar ne pomeni, da se naše druženje zdaj zaključuje. Najprej hvala gospe Meti Hočevnar, gospodu Alešu Janu, gospodu Milanu Golobu, ki so bili tako prijazni, da so se odzvali vabilu Slovenskega gledališkega inštituta in prišli z nami podeliti svoje izkušnje. Sedaj pa, če bo zanimanje, bo gospa Sandra Jenko v njihovi stalni razstavi odprla in pokazala tudi senzorialno maketo *Škofjeloškega pasijona*.

Andreja Ravnihar Megušar

DNEVI ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA 2017

SKUPINA ZA PASIJON

Z željo po ohranjanju »pasijonske kondicije« v letih od 2009 do 2015 so se po končani uprizoritvi *Škofjeloškega pasijona* aprila 2009 razvijali številni načrti in predlogi za ohranjanje pasijonskega duha in njegove tradicije. Ciklično uprizorjanje je pravzaprav temelj za prenos *Škofjeloškega pasijona* iz generacije v generacijo. Občina Škofja Loka je sprejela tudi odlok, po katerem se rekonstrukcijo *Škofjeloškega pasijona* uprizarja vsakih šest let. Poseben pomen za oživljanje pasijona pa so predstavljale prireditve in aktivnosti v medpasijonskem času med letoma 2009 in 2015 in po uprizoritvi leta 2015. Na pobudo številnih prostovoljcev, članov škofjeloških društev je bila v sodelovanju z Občino Škofja Loka ustanovljena SKUPINA ZA PASIJON. Prvo srečanje je bilo organizirano 30. novembra 2009 in tako vse nadaljnje dogodke in aktivnosti v medpasijonskem času združila v Dneve *Škofjeloškega pasijona*. Njeno delovanje je usmerjeno na oživitev ustvarjalnosti na področju uprizoritvene umetnosti, ohranjanje prisotnosti pasijona v mestu in okolici, organiziranje različnih aktivnosti in zagotovitev ustreznih prostorov za hrambo pasijonskih rekvizitov. Večji del prireditev je organiziranih v postnem času.

Po končani uprizoritvi *Škofjeloškega pasijona* aprila 2015 so se prav tako razvijali številni predlogi za ohranjanje pasijonskega duha, še posebno mesto pa se je namenilo *Dnevom Škofjeloškega pasijona*, ki so bili organizirani že od leta 2010. Veliko moči in znanja se je namenilo vpisu na Unescov seznam, še vedno pa se je po izvedbi pasijona 2015 namenilo veliko pozornosti tudi aktivnostim v medpasijonskem času. Te vsebine pravzaprav pripravljajo in organizirajo loška društva. Občina kot nosilec *Škofjeloškega pasijona* nastopa kot koordinator dogodkov, le-te pa ustvarjajo člani društev povsem prostovoljno, ki s srcem in pasijonskih duhom pristopajo k pasijonu.

DNEVI ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA 2017

Dnevi Škofjeloškega pasijona, ki jih prirejamo v letih, ko ni uprizoritev, so se začeli 8. marca z uradno podelitvijo certifikata ob vpisu *Škofjeloškega pasijona* na Unescov Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva. Nadaljevali so se s *Pasijonskim večerom 2017* v Stari Loki, odmevni sta bili dve pasijonski razstavi v Sokolskem domu, predavanje o dogajanjih v Etiopiji 2016, predstavitev publikacije *Pasijonski doneski 2017*, pasijonske delavnice na Cvetno soboto ter dva dogodka ob *Romualdovem dnevu*. Tako so *Dnevi Škofjeloškega pasijona* v letu 2017 potekali od 8. marca do 22. aprila. Ker je bilo leto 2016 z vpisom na Unescov Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva prelomno v zvezi z nadaljnjo turistično promocijo *Škofjeloškega pasijona*, so bili lanskoletni Dnevi zaznamovani s temi dogodki.

Osmega marca je v organizaciji Občine Škofja Loka in Muzejskega društva Škofja Loka v Sokolskem domu potekala uradna podelitev certifikata ob vpisu *Škofjeloškega pasijona* na Unescov Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva. Županu mag. Mihi Ješetju je uradno listino na slovesnosti izročila mag. Damjana Pečnik. Državna sekretarka na ministrstvu za kulturo je v nagovoru čestitala Ločanom za izjemen uspeh, dosežen po šestletnem trudu, ki predstavlja zmago lokalne skupnosti, stroke, države, diplomacije in velikega števila entuziastov. Na prireditvi, ki je bila obarvana s staro glasbo skupine Capella carniola je poleg podelitve certifikata potekala tudi predstavitev fotografij z zasedanja Medvladnega odbora za varovanje nesnovne kulturne dediščine Unesca od 27. novembra do 2. decembra 2016 v etiopski Adis Abebi. Prav tam je bil 1. decembra 2016 *Škofjeloški pasijon*, ki ga po besedilu patra Romualda Marušiča iz leta 1721, vsakih šest let v velikonočnem času uprizarjamo v Škofji Loki, uvrščen na Unescov seznam. Tako je *Škofjeloški pasijon* postal prvi element nesnovne kulturne dediščine iz Slovenije, ki je bil uvrščen na ta prestižni seznam.

Naslednji dogodek je potekal 24. marca v Stari dekaniji v Stari Loki v organizaciji Kulturno-zgodovinskega društva Lonka Stara Loka in Župnijskega zavoda sv. Jurija Stara Loka. Tokrat so člani društva in domačini iz Stare Loke pripravili *Pasijonski večer 2017* v Stari Loki z naslovom POT NA KALVARIJO s kulturnim programom izbrane poezije Denise Levertov in godalnega tria Alfreda Šnitkeja.

31. marca smo s ponosom in navdušenjem z vpisom *Škofjeloškega pasijona* na Unescov seznam odpirali dve pasijonski razstavi in predstavili novo številko *Pasijonskih doneskov 2017/12*, katerih vsebino je tako kot vse dosedanje, zasnoval urednik Alojzij Pavel Florjančič. Muzejsko društvo Škofja Loka in Kulturno-zgodovinsko društvo Lonka Stara Loka izdajata *Pasijonske doneske*, samo predstavitev pa je tokrat obogatilo predavanje o dogajanju na zasedanju Med-

vladnega odbora za varovanje nesnovne kulturne dediščine Unesca v Adis Abebi v Etiopiji.

Dobršen del *Pasijonskih doneskov 2017* je bil posvečen vpisu *Škofjeloškega pasijona* na Unescov seznam, poleg tega pa smo tokratno publikacijo posvetili tudi desetletnici članstva v združenju Europassion ter fotografoma *Škofjeloškega pasijona*, pokojnima Tomažu Lundru in Petru Pokornu st. V *Doneskih* je bila objavljena celotna dokumentacija za Unesco, po Florjančičevih besedah nekakšen učbenik, po katerem se lahko zgledujejo drugi, ki želijo vpisati svojo dediščino na Unescov seznam. Dokumentacija je obsegala kar 18 strani in je bila zelo zahtevna, saj se je pripravljala že od leta 2009. Priložiti pa smo morali tudi fotografsko gradivo in film, ki smo ga tokrat pokazali udeležencem pasijonskih dni.

Še istega dne smo v Sokolskem domu odprli pasijonsko razstavo priznane fotografije Tatjane Splichal o križevem potu, posnetem na uprizoritvi *Škofjeloškega pasijona 2015* in njenih fotografij Plečnikovih lestencev iz cerkve sv. Frančiška Asiškega v Šiški. Iz Selc se je v škofjeloški kulturni hram selila njena razstava fotografij »Svetloba časa« in bogatila prostore vhodne dvorane. Fotografinja, doma iz Reteč, sedaj pa Ljubljanka, je fotografije posnela na uprizoritvi *Škofjeloškega pasijona 2015*. Njene fotografije danes kot križev pot trajno krasijo sodobno cerkev v Podutiku. Pasijonsko fotografsko razstavo je pospremila bogata misel župnika Marka Čizmana, ki je bila objavljena v *Pasijonskih doneskih 2017/12*. /.../ »Ni mi znano, da bi kje imeli fotografski križev pot z žive uprizoritve Kristusovega pasijona. /.../ Ker smo v tistem času imeli v cerkvi lečasne slike križevega pota, je Tatjana predlagala da bi jih nadomestili s fotografijami iz *Škofjeloškega pasijona*. Ideja je bila dana v idealnem času, saj so ustvarjalci po nekaj letih premora tisto leto zopet pripravljali pasijonsko igro v Škofji Loki. Beseda je dala besedo in tako smo se odločili, da poizkusimo. Ideja je bila, da se posamezniki take fotografije, ki bi kar najbolje uprizorile bistvo posameznih postaj. Fotografinja Tatjana je stopila v stik z Blažem in Klemenom Karlinom ter Andrejo Megušar. Kasneje je predstavila idejo tudi režiserju Milanu Golobu. Režiser in igralci so nam šli res na roko, saj so uprizoritve nekaterih postaj križevega pota morali zaigrati prav za fotografiranje. V pasijonu jih namreč ni bilo. Malo pred koncem pasijonskih iger se je pred mano znašel zajeten kupček fotografij. Začelo se je izbiranje in odločanje, katere fotografije bodo najprimernejše. Nekatere slike je bilo lahko izbrati, pri drugih je bilo potrebno več časa in pogovora, da smo izbrali najprimernejše. Za mnenje smo se obrnili še na nekaj drugih ljudi in tako se je počasi oblikoval izbor slik, kot jih imamo sedaj. /.../ Nov križev pot smo predstavili in blagoslovili konec aprila 2016. Na ta dogodek smo povabili župljane in vse ustvarjalce *Škofjeloškega pasijona*«.

Razstavo Splichalove pa so bogatile tudi fotografije Plečnikovih luči iz cerkve sv. Frančiška Asiškega v Šiški. P. dr. Edvard Kovač je ob 90-letnici te Plečnikove cerkve v delu *Plečnikova izpoved vere* (Tatjana Splichal je prispevala fotografije) zapisal: »Že stari Grki so pojmovali lepo kot kraljevsko pot k modrosti, se pravi k resnici in k večni Dobroti. Mojster Jože Plečnik je bil utelešeno iskanje te lepote. Iskal je pot, na kateri bi zaslutil samo večnost, dobroto iz onstranosti in čisto resnico. Zanimivo je, da se je Plečnikova izpoved vere v Lepoto na poseben način izrazila prav pri gradnji šišenske cerkve sv. Frančiška Asiškega. /.../ Šlo je za vprašanje, kako evharistično daritev ali skrivnost ljubezni združiti z občestveno, se pravi s človeško ljubeznijo, hkrati pa tudi za željo prepustiti Duhu, ki veje, kjer hoče, da na poseben način zasiže v vsakem srcu. To idejo je mojster uresničil tako, da je kot prvi v Sloveniji znova naredil (po zgledu rimskih bazilik) ambone, ki so obrnjeni k ljudstvu in ki naznanjajo nov središčni oltar Ljubezni, kot ga je kasneje začrtal II. vatikanski koncil. Na drugi strani pa je izdelal načrte za enkratne svetilke. Zamislil si je vsako drugačne oblike, saj je imela vsaka svojega darovalca. Tako je cerkev osvetlil s potezami posameznikov ter s tem pokazal, da je Duh neponovljiv in da vedno na novo rojeva oblike in podobe. /.../ Naj k iskanju in doživljanju te Lepote prispevajo tudi spominske razglednice, ki nas s Plečnikovimi besedami in z umetniškimi fotografijami vodijo k viru njegove ustvarjalnosti!« Ob čudoviti razstavi pa so bile ob tej priložnosti predstavljene tudi razglednice, ki jih je izdala župnija sv. Frančiška Asiškega iz Ljubljane.

Druga pasijonska razstava je krasila preddverje Sokolskega doma in nudila vpogled dogajanj na Unescovem zasedanju v Adis Abebi v Etiopiji novembra in decembra 2016, ki so se ga iz Škofje Loke udeležili Jože Štukl iz Loškega muzeja, Aleksander Igličar iz Muzejskega društva in Jernej Tavčar z občine. Slovensko delegacijo je na zasedanju medvladnega odbora vodila dolgoletna diplomatka Magdalena Tovornik, podpredsednica slovenske nacionalne komisije za Unesco in nekdanja veleposlanica naše države pri Unescu. Trojica Ločanov je skupaj s Tovornikovo z občinstvom podelila tudi svoja doživetja s takratnega zasedanja. S tega zasedanja so udeleženci prinesli številne fotografske utrinke in kot je zapisal Jernej Tavčar: »Mag. Jože Štukl /.../ je s pogledom potrpežljivega foto-kronista zvesto beležil dogajanje na diplomatskem parketu in lovil dramatične trenutke urbanega utripa te večmilijonske afriške prestolnice. Vzame si čas za dragocene eksponate v zbirkah in depojih etiopskih nacionalnih institucij: arhiva, knjižnice, muzejev in univerze. Prevzame ga mistična atmosfera etiopskega svetega mesta Lalibela in arhetipske podobe afriške divjine. S pričujočo razstavo fotografije s popotovanja po tej veliki afriški državi in njeni starodavni kulturi prinaša tudi med nas...«.

Na Cvetno soboto, 8. aprila, je v dopoldanskem času že osmo leto zapored škofjeloško Prosvetno društvo Sotočje na Mestnem trgu pripravilo Pasijonske

Na fotografiji so br. Miha Sekolovnik, Kapucinski samostan Škofja Loka, prelat Anton Slabe, stolni kanonik, duhovni pomočnik v župniji Selca, predstojnik br. Jožko Smukavec, Kapucinski samostan Škofja Loka, p. Marjan Kokalj DJ, župnik Damijan Prošt, župnija Selca, foto Tatjana Splichal

delavnice. Člani društva so pripravili tudi material (bršljan in drugo zelenje) z namenom izdelovanja butaric na stojnicah.

Z *Romualdovim dnem*, obletnico smrti očeta *Škofjeloškega pasijona* patra Romualda so se *Dnevi Škofjeloškega pasijona* 2017 zaokrožili z dvema dogodkoma. 21. aprila sta prof. dr. Erich Prunč in dr. Matija Ogrin v Miheličevi galeriji v Kašči predstavila temo »Kapelski pasijon: vzporednice in razlike s procesijo patra Romualda«. 22. aprila pa se je v Sokolskem domu odvrtel dokumentarni film *Izza Škofjeloškega pasijona* 2015 avtorja Marka Mitje Feguša.

KOMU PASIJONI IN ZAKAJ

Vpis na Unescov seznam je izziv za vse, da se še bolj povežemo in zavedamo pomena *Škofjeloškega pasijona*, ki predstavlja eno največjih dragocenosti srednjeveškega mesta Škofje Loke. Je edinstven del kulturne zgodovine slovenskega naroda in ima velik pomen tudi v Evropi. Ob podelitvi certifikata je mag. Damijana Pečnik izrazila prepričanje, da je vpis *Škofjeloškega pasijona* najprej na nacionalni, sedaj

pa še na Unescov seznam dobra popotnica, da bomo s pridobljeno znamko znali uspešno in trajno trgovati, predvsem pa ohranjati dediščino, ki nam je bila zaupana.

Se pa kot soustvarjalka številnih pasijonskih dogodkov na Loškem strinjam s prof. dr. Janezom Bogatajem, ki je opravil SWOT analizo vloge in vključenosti nesnovne kulturne dediščine v turizmu, da med prednosti šteje »posredovanje in dostopnost zvrsti in podzvrsti nesnovne kulturne dediščine najširšemu krogu ljudi (turistov)«. Hkrati pa vidi številne nevarnosti in celo grožnje, ki se lahko pojavljajo (nosilec *Škofjeloškega pasijona* je Občina Škofja Loka): »nepravilna (negativna) komercializacija in zloraba zvrsti ter podzvrsti nesnovne kulturne dediščine ter močan delež ljubiteljskih pristopov brez upoštevanja strokovnega, »v našem primeru« dohovnega usmerjanja in vodenja.

V referatu »Komu in zakaj pasijoni danes in jutri« na mednarodnem simpoziju PASIJONI V EVROPI - Bogata dediščina za prihodnost (leta 2011 v Škofji Loki) je Borut Gartner izpostavil »da bo Pasijon močan in vreden le takrat, ko bo v naših srcih kot duhovno bogastvo. Duh bo deloval v vse smeri, a na koncu bomo spoznali, da to ni navadna gledališka predstava, ampak Dar od zgoraj. *Skupaj bra-nimo pasijone kot duhovo in ne kot tržno bogastvo!, saj je v Evangeliju po Mateju zapisano ZASTONJ STE PREJELI, ZASTONJ DAJAJTE*«. Slabi pasijonci bomo, če bomo svojim otrokom pustili nekakšno votlo tradicijo ali folklorne pasijone; slabo bo, če se bo s pasijoni gledališko eksperimentiralo! Dobro pa bo, če bomo znali v pasijonih obuditi Duha, tistega veličastnega, mogočnega, ki nas bo preplaval z Dobrim. To pa še zdaleč ni lahko in v ta proces mora biti vključeno vse: najprej jaz kot posameznik, ki se poveže v občestvo in nato brez sprenevedanja te spremembe doseči prek lastnih pasijonov«.

Namesto zaključka naj pospremim z Gartnerjevimi besedami:

»Komu in Zakaj pasijon Danes in Jutri!?

Meni in Tebi, da bi postala Dobra danes in da bi Dobra ostala tudi jutri.

Nam in Vam, da bi z Dobroto na miren in strpen način premagovali Slabo, ki z vsakim trenutkom stopa v nas in nas želi pridobiti zase. Vsem ljudem dobre volje, da bi v pasijonu našli navdih za spremembe in ljubezen, ter sami postali zgled mirnega, modrega in sočutnega človeka, ki ga ta svet nujno potrebuje – danes in jutri!«

Urška Florjančič

PASIJONSKI VEČER 2017 V STARI LOKI

POT NA KALVARIJO¹: Izbrana poezija Denise Levertov in glasba za godalni trio Alfreda Šnitkeja

Postni čas nas kliče k duhovnemu zrenju. Vabi nas, da se zazremo globoko vase in premišljujemo duhovno pot, ki jo hodimo skozi življenje. Tokrat smo za premišljevanje na *Pasijonskem večeru v Stari Loki* izbrali pesmi angloameriške pesnice minulega stoletja, Denise Levertov (1923-1997), ki predstavljajo povzetek njenega duhovnega iskateljstva in glasbo ruskega skladatelja Alfreda Garjeviča Šnitkeja (1934-1998), ki je navdihnila pesnico, da je ob njej napisala eno izmed svojih pesmi. Štirinajst recitiranih pesmi v izvedbi domačih bralcev za štirinajst postaj križevega pota se je prepletlo z instrumentalno glasbo za violino, violo in violončelo.

Na glasbeno-scenskem recitalu smo se zbrali v petek, 24. marca 2017, ob 19. uri, že tradicionalno v prostorih nekdanje starološke dekanije. Nad vhodom so obiskovalce pozdravile tri pasijonske zastave iz pasijonske garderobe, ki se nahaja v prostorih nekdanje vojašnice. Prostor smo scensko obogatili s Pasijonskim križem, ki ga je v pasijonskem letu 2015 izdelal Franc Temelj, ki živi in dela med Žirmi in Puštalom pri Škofji Loki. Na njem je s štirinajstimi fotografijami, ki pona-zarjalo štirinajst postaj križevega pota, upodobil križ, ki so ga Žirovci postavili leta 1989 na istem mestu, kjer je od leta 1935, ko je bil v Ljubljani evharistični kongres, stal evharistični križ, a so ga po drugi svetovni vojni uničili. Ob zaključku večera smo se zadržali v prijateljskem druženju ob postnem prigrizku in loški medli, za kar je prijazno poskrbela domačinka Tončka Trilar.

Pasijonski večeri v Stari Loki, ki se že vrsto let uvrščajo med dogodke t. i. *Dnevov Škofjeloškega pasijona*, so priložnost, da se srečamo prijatelji pasijona in ljudje dobre volje, ki smo pripravljeni podariti svoje talente in prosti čas za živo občestvo, ki ga gradimo med nami. Z njimi že šesto leto zapored utrjujemo pasijonsko kondicijo na Loškem in pričujemo, da zgodba Jezusovega trpljenja, smrti in vstajenja poraja življenje.

¹ Naslov pesmi Denise Levertov (1923-1997) iz pesniške zbirke *Potok in safir*, prevod Miljana Cunta in Nada Grošelj, KUD Logos, Ljubljana, 2015